ביאור הגר"א על תלמוד ירושלמי בכורים

רבנו אליהו [הגר"א] ב"ר שלמה זלמן מווילנה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ביאור הגר"א על תלמוד ירושלמי בכורים

רבנו אליהו [הגר"א] ב"ר שלמה זלמן מווילנה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ביאור-הגרא-על-תלמוד-ירושלמי-בכורים/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 5
הלכה ג 6
הלכה ד 6
הלכה ה 7
הלכה ו 8
הלכה ז 10
הלכה ח 10
הלכה ט 11
פרק ב 11
הלכה א 11
הלכה ב 13
הלכה ג 17
הלכה ד 18
הלכה ה 20
הלכה ו 20
פרק ג 21
הלכה א 21
הלכה ב 21
הלכה ג 21
הלכה ד 22
הלכה ה 23
הלכה ו 23

פרק א

הלכה א

מתני' **עיין במשניות ותמצא כן שתסר כאן**:

גמרא. **הנוטע מתוך שלו**. אע"ג דנטיעה הזקינה שלו בהיתר אעפ"כ אינו מביא וכן באידך בבא כשהבריך לתוך שלו דהילדה בהיתר אעפ"כ אינו מביא מהילדה והטעם משום דחיין זה מזה:

ור' יוחנן מפרש הטעם דמתני' דאינו מביא משום גזל:

ר' יוסי אומר הטעם דמתני' מפורש שנאמר בכורי אדמתך:

תני אם הבריך ברה"י או רבים מביא וקורא דלא הוי גזולה ובנתינת רשות פליגי. ר' יונה סבר אפי' נתן רשות לשעה מביא וקורא מפירות שעה זו. ור' יוסי סבר דוקא רשות לעולם וראייתו דר' יונה מכאן **אילן הסמוך למיצר**. אע"ג דשרשים יונקים מקרקע חבירו אעפ"כ בעל האילן מביא וקורא ותני שרשות לבעל הקרקע כשחופר בור בקרקעיתו לקוץ עצים של שרשים ושלו הן וע"כ הטעם באילן הסמוך למיצר דמביא וקורא דבשעה שעדיין לא חפר בור הבעל הקרקע הוי כנותן לבעל האילן רשות שיסמוך להמצר שלו וגם מוחל לשעה שיהיו גם העצים של בעל האילן נמצא מוכח דמחילה ורשות לשעה הוי מחילה דהא כשירצה ויחפור בורות יקוץ העצים לעצמו. ור"י מתרץ דבעצים הוי כנתינת רשות לעולם דאע"ג דיקוץ אותו אעפ"כ שרשים דרכן להחליף ולעולם הן:

א"ר מנא. דר' מנא הי' בן ר' יונה. ואמר סייעתא לר' יונה דנתינת רשות אפי' לשעה:

מן ר' יוחנן. דמפרש הטעם דמתני' משום גזל אבל כשנותן רשות אפי' לשעה לא הוי גזלן (אבל ר' יוסי דמפרש הטעם דווקא שצריך שתקרא אדמתך אפשר לומר דצריך רשות לעולם ואז נקרא אדמתך):

ר' זריקא כו'. אמר דמתני' כרבי דסבר בערלה שרשין חיין זה מזה. וכן כאן הזקינה משל ילדה והילדה משל זקינה יונקים ולכן אין מביאין משניהם. ודחה דכאן הטעם לאו משום יונקים אלא גזירת מלך שיהוא כל הגידולים מאדמתך בקרקע אחד:

ע"ד דר"י. דר"י פליג אבבא אם דרך היחיד ודרך הרבים באמצע אומר כזה מביא וא"ק. ופריך אמאי פליג רק אבבא זו דהא גם כאן יונק מקרקע אחרים. ומתרץ כגון שאינו יונק שהבריכה בדלעת או בסילון במקום דרך היחיד ודרך הרבים. ופריך א"כ לר' יהודא יביא ויקרא וגם לרבנן יביא ויקרא. ומתרץ ר' יונה תירוץ אחר מספקא ליה לר"י במוכר שביל ויחיד אם רק מקום דריסה מכר או עד התהום דא"א מקום דריסה מכר והוא הבריך תחת הדריסה הדין נותן שיביא ויקרא. ומספק שמא עד התהום מכר ואמו"ק. ופריך

במה פליגי במוכר שביל היחיד ושם נוכל לתרץ דמספק פסק ר"י אבל במוכר שביל הרבים אף ר' יהודא מודה דעד התהום מכר להם וא"כ עדיין קשה לר"י מה בין הנוטע כו' וביין אם דרך הרבים מפסיק דפסק ר"י דמביא וא"ק הא אין כאן ספק בודאי עד התהום מכר להם:

ומתרץ ר' אמי אתיא דר"י כר' אליעזר. דר"א מתיר לעשות חלל תחת ר"ה וכן כאן מתיר ר"י שיהא הבריכה מהלכת באמצע תחת חלל ר"ה:

ופריך ר"ש בר יצחק. לר"א יביא ויקרא. ומשני **לא שר"א**. מתיר לעשות כן והן שלו לעולם אלא מתיר לעשות אבל כשיבוא אדם אחר ויחזיק בה ג"כ זוכה דהוי כמו הפקר ולכך מביא ואינו קורא:

הלכה ב

עד כדין. דקתני מתני' והגזלן אם הוא הדין כשגזל זמורה:

ופריך ולא דמים חייב. דקנה בשינוי רשות שנטעה בתוך שדהו ולא הוי כגזלן אלא זאת מיבעי לרבנן:

מצות כגבוה. כלומר כקרבן דבקרבנות מצינו דכתב רחמנא קרבנו ולא הגזול אף אחר יאוש. וא"א מצות כקרבן אינו מביא אף בגזל זמורה:

ופשט מאשירה. דזה פשיטא לבני הישיבה שמצות אינן כגבוה כגון מצות לולב. אבל ביכורים פלוגתא דר"י ורבנן. דלרבנן דסברי ביכורים כקדשי מקדש אינו מביא וכן בגזולה אף דאמרינן מצות אינן כגבוה אעפ"כ אינו מביא ביכורים לרבנן דסברי ביכורים כקדשי מקדש:

עד כדון. והגזלן דמתני' אפילו בגזולה אחר יאוש או לא ורצה לפשוט מן דמתני' לקמן הרי אלו בתרומה ומעשר משא"כ בביכורים ע"כ תרומה ומעשר דחייב הגזלן היינו אחר יאוש ואעפ"כ אמרינן משא"כ בביכורים ש"מ דאין מביאין ביכורים אף אחר יאוש:

ודחה ר' יוסי לעולם מתני' דתני הרי אלו בתרומה מיירי בגזולה לפני יאוש. ואי קשיא הא גם תרומתו אינה תרומה ובאיזו ענין אמרו הרי אלו כו'. ה"ק באמת אם תרם הגזלן לפני יאוש אינו תרומה לענין דאם חזר להנגזל חייב הנגזל לתרום אחרת אך אעפ"כ הגזלן לא יאכל עד שיתרום. וכי אפשר לפירות לצאת בלי תרומה ומעשרות בתמיה משא"כ בביכורים דהגזלן יכול לאכול אף שלא הביא ביכורים משום דאפשר לפירות לצאת בלא ביכורים. אבל בגזולה שנתייאשו הבעלים עד כדין צריכה. כלומר האיבעי' במקומה עומדת:

הלכה ג

זית שמן. ששמנו אגור בתוכו. **ופריך וכל הזיתים פולטין את שמנן בתמיה**. ותי' ר' חנינא כל הזיתים כשהגשמים יורדין עליהן יורד ונכנס הגשם לתוכו ונפלט השמן:

פשיטא. דכבר מוכח מקרא דוקא שבעת המינים חייבים בביכורים:

בתמרים שבהרים. שהן רעים:

פליגי ר"י ור"ש ב"ל. בדיעבד קידש. וא"ר יונה טעם דרשב"ל שכן אם תרם מהרע על היפה תרומתו תרומה דיעבד:

ודחה ר' יוסי בשלמא פירות הרעים חייבין בתרומה. לכן אף אם תרם על היפות תרומתו תרומה. אבל וכי שמעינן שפירות הרעים חייבים בביכורים. בתמיה. לכן אף דיעבד לא קידש:

מן המובחר ותימר אבל בתמיה. ותירץ ס"ד שלא יביא מהם כלל דבסוף הקיץ הן נגמרין:

תני הך תמרים דמתני' דוקא תמרי עמקים שביריחו ובתמרים שהן ככותבות אז קורין הפרשה:

רשב"א אומר. אע"ג דמתניתין תני דכל הפירות שבהרים דוקא אין רמונים בכלל הזה:

הלכה ד

גמרא. **ר' יונה מוקי מתני' דתני ואם אמו מישראל מביא וקורא**. נהי דיכול לומר לאבותינו עכ"פ איך יאמר האדמה אשר נתת לי:

ומוקי גר מבני קיני. כשאמו מישראל יכול לומר שניהם דבני קיני לקחו חלק בארץ לכן מביא וקורא. אבל גר אחר אף דאמו מישראל אינו קורא. ומקשה לאוקימתא דר' יונה מברייתא דתני בפירוש בני קיני חותן משה מביאין וקורין ואע"ג דאין אמן מישראל לכן מוקי ר' יחזקאל באופן אחר משום דרש בר"י. ור' חזקי' פליג ואומר מ"ט דתני במתני' דגר מביא ואינו קורא הרי בפרשה ביכורים כתוב והגר. ומוקי הגר דקרא בגר קיני חותן משה ואף דאין אמו מישראל מו"ק ומתני' בגרים דעלמא מביא ואינו קורא וכשאמו מישראל מביא וקורא דסבר א"צ לקיים רק כתוב אחד ר' יוסי מוקים מתני' דתני ואם אמו מישראל מו"ק כגון נכרי שבא על בת ישראל שהולד ישראל גמור ואין חוששין לזרע האב כלל אז גר כזה מו"ק. אבל גר שבא על בת ישראל בנו אינו מו"ק. ור' יונה מפרש משום ר' חייא בר בא להיפך דווקא גוי שבא בעבירה על ישראלית ע"ז תני במתני' ואם אמו מישראל מו"ק דאז צריך אמו ישראלית משום דאביו גוי גמור אבל גר בן גר א"צ אמו מישראל דגר שני לעולם מו"ק. ומקשה ר' זריקא איך יאמר גר בן גר לאבותינו. וכי לגרים נשבע הקב"ה וגר בן גר מה בכך הא כשאין אמו מישראל אין לו שום צד זרע אברהם. וע"ז תני

בשם ר"י דאברהם קרוי אבות הגרים ופליג אמתני'. גמרא. **בת גר זכר פסולה לכהונה כבת חלל זכר אף דאמה ישראלית כו' וכולהון מקרא אחד דורשין**. ר"י דריש זרע בית ישראל והיינו האב יהיה ישראל וראב"י דסבר אף אם אמה מישראל דריש מזרע אפי' מקצת זרע ישראל. ור"י דאמר דהורתה ולידתה יהי' בקדושת ישראל דריש מי שנזרעה בישראל ורשב"י דריש בתולות שנזרעו בתולותיה בישראל שנתגיירה פחותה מבת שלש שנים ויום א' הלכה כר"י דכשנולדה בקדושה כשירה אף דאב ואם גרים אך כהנים נהגו קדושה בעצמן כראב"י:

הלכה ה

ומן דקיימיה. כשהקים אותו מהספסל. א"ל הואיל והותרה הרצועה של מלקות אף אני מותר בה שא"צ לגרשה כר"ש דסבר דרק בעינן שנתגיירה פחות מג' שנים ויום א':

וא"ר זעירא. דכו"ע מודים שבת גרים מותרת לכהונה דהוי ל"ת הבא מכח עשה מעמיו ולא מגיורת והוי עשה:

חזר ר"ה דלא דמי עשה דמצרי הוי עשה השווה בכל שלכולם אסור. אבל עשה דכהנים קילא דאינו אסור רק לכהנים:

ולא מחסיל. כלומר ר' יוסי לא סיים הטעם אך ר' יונה סיים הטעם דכשלקט יביא בעצמו נראה ליתר בקריאה לכן אין ניתר ע"י שליח שלא יקרא:

א"ר מנא. אף דר"י לא סיים הטעם בעצמו אך אמר דכוותיה שממנו מוכח דהטעם כן. דכשאמר ר' הושיעיה הטעם הזה הקשה ר"י ואמר מתני' פליגא כו':

וקיימיניה. כלומר ומתרץ ר' יוסי דמתני' מיירי דבשעה שהפריש הי' בדעתו למכור נמצא לא היה ראוי מעולם ליתר בקריאה לפ"ז מוכח הטעם דר"י ג"כ כנ"ל:

והתנינן. ופריך מיבש האילן. וס"ד דיבש בשעת הבאה ובשעת לקיטה היה ראוי לקריאה. ותי' שגם כן היה יבש בשעת לקיטה:

וקרייה מעכבת. בתמיה ותי' בעינן ראוי:

לקטן לשלחן ביד אחר. דהיינו ע"י שליח וחלה השליח לא ישלחנו ביד אחר. כלומר השליח לא יעשה שליח אחר דשמא נמלך בעה"ב:

רשב"ל כדעתיה. דמוקי קרא ולביתך דוקא לאחר מיתה וסבר יורש את אשתו ד"ת וע"כ סבר קנין פירות לאו כקנין הגוף לכן אינו מביא מחיים. ור"י סבר דיורש את אשתו מדרבנן וקנין פירות כקנין הגוף לכן לעולם מו"ק:

ומקשי ר' אבהו לכאורה על רשב"ל דאמר מו"ק לאחר מיתתה והא תני היורש מוא"ק. ותירץ היורש דקתני כגון שהפריש אביו והבן מביא אז א"ק אבל יורש שהפריש בעצמו כאביו דמיא:

ר' יעקב הנחה. (שמניח) [שהנחת] הביכורים בעזרה מעכבת:

שנוהגות בכל אף בכל אלו שאין קורין הפרשה מ"מ טעונין הנחה:

ור' תנחומא מפרש הטעם דהנחה מעכב מפני ששנה הכתוב לעכב דכתיב והניח והנחתו:

מפרש ר' אמי תרתי טעמא חדא לר' יהודא דהיינו דדריש והניח לרבות תנופה וא"כ טעם ששנה לכן אמר טעמא שנוהג בכל וחד טעם לרבנן דאמרין אין כאן תנופה ע"כ הא דשנה הכתוב לעכב:

הלכה ו

מתני' **כצ"ל.** וכן נמצא במשניות וכאן חסר:

גמ' **ריב"ח בעי.** הקשה על ת"ק דאמר הקונה ב' אילנות מוא"ק. אמאי. הא לענין קנית קרקע דלא קנה שווה שני אילנות לאילן אחד. ואמאי חלוקין הן שבאילן א' אינו מביא ובשני אילנות סברי דמביא. א"ל ר"א דבר שנסתפקו לחכמים בבית המדרש שאלת אותי כאן כדי לביישני:

בגמ' בבלי דב"ב דפ"א מתרץ מספקא לרבנן ב' אי קנה קרקע או לאו מספק מוא"ק. דר"י קאי על מתני' דקתני נקצץ האילן סבר ר' יהודא מו"ק. ואמר הטעם דר"י עשה אותה כקשין. כלומר כמו תבואה שאח"ז שהפריש בכריו קוצר את התבואה ואעפ"כ קורא. וכן כאן אף שנקצץ האילן כיון שנשאר הקרקע שפיר קורא האדמה אשר נתת לי דעיקר האילן הוי קרקע ולפ"ז רצה ר' חזקיה לפרש הא דתנן בירך על פירות האילן בפה"א יצא שזהו דוקא כר"י דסבר עיקר האילן הוי קרקע ומשיב ר"י במתני' דברכות ד"ה דפירות האילן הוי בכלל פרי האדמה:

ר' בון שדה בקמתה. דכבר נתבשל התבואה. ומספקא לי' **אם הוי גידולי אדמתך. והשיב למה לא. ומשיב אפילו יבשה** שא"צ כלל לקרקע:

והשיב אפי' יבשה. ופריך מעתה אפי' קצורה. כלומר קמה קצורה עם הקשין או חיטים מן הכרי ואח"ז קנה גם הקרקע וכי נמי אמרינן דיביא בכורים וע"ז משיב **דאינו דומה.** אפי' יבשה עכ"פ מחוברת. לדמות לה קצורה:

וכי כך אנו אומרים. בתמיה כשיקנה מן השוק שיביא בכורים:

(והנה הרמב"ם ז"ל היה הגירסא לפניו כך. א"ל אפי' יבישה אפי' קצורה. משמע דגם קצורה היה מהפשיטות דיביא בכורים. ולכן פסק הלוקח פירות תלושים ולקח הקרקע מביא בכורים (ולכן) [וזהו] לכאורה דכמו דבר זה נחשבו. ע"כ צריך לגרוס כנ"ל. מעתה אפי' קצורה ואינה מהפשיטות הקודם דיביא. רק ע"ז השיב וכך אנו אומרים הלוקח מהשוק יביא בכורים. בתמיה ואין שום הוי אמינא שיביא מקצורה וכ"ש מחיטים של כרי:

חזר ולקח ממנו. כלומר שהמוכר בעצמו קנה בחזרה הפירות תלושים אי הוי כאחר שקנה פירות ואח"כ השדה אינו מביא. או לאו משום דקודם היה הכל שלו והיה ראוי להביא. ופשיט ממתני' דתמורה אם נתן לזונה באתנן יינות ושמנים וסלתות וכ"ד שקרב לגבי מזבח אסור. וכיון דתני יינות כו' מה בא לרבות בהך דתני וכל דבר הראוי למזבח. ע"כ בא לרבות פרכילי ענבים כו' הראוי לביכורים. והיכי דמי אם נתן לה ענבים שלו באתננה פשיטא דאינה מביאה לבכורים דהוי כלוקח מן השוק אע"כ מיירי שהפירות היו שלה מקודם ומכרה לו ואח"כ נתן לה באתנבה והשתא יש לה פירות וקרקע כמקודם אעפ"כ אינה מביאה דהוי אתנן. הא אם לא הוי אתנן כגון שקנתה אח"כ בחזרה מביא בכורים:

(ומוכח מכאן דוקא במוכר וחוזר וקונה אז מביא אבל כשקונה פירות וקרקע אינו מביא) ודלא כהרמב"ם זלה"ה:

ירקבו. דלאחר חנוכה אין מביאין. וקודש הוי משום דהפרישן קודם חנוכה. אבל אם היה ההפרשה אחר חנוכה לא קדשו כלל:

ופריך אם כשהפרישן קודם החג ואז הי' צריך קרייה וכשמביא אחר החג בלא קרייה לא יתיר כדאמר ר"ז. ומשני כשהפריש לכתחילה להביאן בלא קרייה:

והתנינן פריך על מה דאמרינן דאין מביאין ביכורים אחר חנוכה דתנן ולא מן הישן על והחדש. היכי דמי אם בתבואה מיירי כגון תבואה שלא הביאה שליש לפני ר"ה נקרא חדש אין מביאין עליה מתבואה (שלא הביאה) [שהביאה] שליש לפני ר"ה הא זאת התבואה בודאי לא נשרשה לפני העומר נמצא אפי' לעצמה אינה מביאה עד אחר עומר הבא. אלא בפירי אילנות מיירי שאין מביאין מפירות שחנטו קודם ט"ו בשבט על פירות שחנטו אחר ט"ו בשבט. משמע אלו לעצמן ואלו לעצמן מביא. וסברין מימר לאחר חנוכה מיירי שיביא דט"ו שבט בודאי אחר חנוכה ואעפ"כ מביאין. ומשני ר' חנינא באמת דמיירי הן בתבואה הן בפירות כנ"ל דאין מביאין מזה על זה בזמן שראוי להביא מעצמן אחר עצרת:

הלכה ז

גמ' **מ"ט דרבנן**. דהשני מאותו המין אינו מביא ואינו קורא ומשני דמין אחד ממועט מהגדה ומהבאה. ור"י מוקי המיעוטין באדם א' אבל ב' בני אדם אפי' מאותו המין שכבר הביא הראשון השני מו"ק:

אר"י הא דתני במתני' שנים אין חייבין עליה חומש. ובעי איך דינו של שני' לר' שמואל בר"י דלוקחין אפי' מן השוק. אם קדושתן כתוספת ביכורים ופטורים מדמאי. או רק נחשבו כעיטור ביכורים ואפי' בדמאי חייבין:

ה"ג נטמאו. כשנטמא בעזרה תני מתניתין דא"ק ע"ז תני רשב"י הטעם. ואמרת ושמחת. מכאן שהאמירה יהא על השמחה. אבל כשמנפץ אותם אין כאן שמחה לכך אף דהגיעו לעזרה אינו קורא:

ולקח הכהן דמ"מ משמע אף דאינן נאכלין:

למי. אמתני' קאי דתני כשהביא ממין א' וקרא וחזר כו' ממין אחר אינו קורא. ע"ז אמר דלרבנן משנה דלא צריכה דמרישא שמעינן דאמרי רבנן והשני ממין א' מו"ק. משמע דוקא שני. אבל ראשון אינו קורא על מין שני כשמביא:

אבל צריכה לר"י. דלכאורה כמו דר"י סובר במין אחד בשני ב"א שהשני מו"ק. הוי אמינא ה"ה באדם א' בשני מינין שיקרא על מין השני כשמביא לכן תני מתני' בפירוש דאף ר"י מודה דאינו קורא:

הלכה ח

גמ' **ר"י בשם רשב"ל** סבר דמקום ארץ זבת חלב ודבש אינו כ"א ט"ז מיל. והן סביב סביב לצפורי:

וע"ז א"ר יונה המודד בשוה. דרך קידור הרים אזי בית שאן נכלל בתוך הט"ז מיל כו'.

ופריך הא כתיב ארץ זח"ו משמע כל ארץ. ומשני ארץ אשר בה זח"ו:

תני. דמתני' תני ר' יוסי הטעם דאין מביאין מעבר לירדן דאינו ארץ זח"ו. ע"ז תני בברייתא הטעם דכתיב בהבאה אשר כו' נותן לך ולא עבר הירדן שנטלו בני גד ובני ראובן מעצמן:

ולא גרסינן הפסוק אשר נתת. דזה הקרא נאמר בהגדה. ולא הוי לי' למעט אלא מקריאה. אך צ"ל הפסוק שנאמר בהבאה. ולכן ממעטינן אף מהבאה. ומפרש נפקותא. בין טעם דמתני' ובין טעם דברייתא:

חצי שבט מנשה. דלטעם הברייתא מו"ק דמשה נתן להם. ולטעם דמתני' גם חצי שבט מנשה א"ק:

הלכה ט

ר' הילא. כדי שלא תקשה דמבואר במתני' לעיל האריסין והחכורין אין מביאין. ומפרש דר' יהודא בבעלי אריסות וחכירות איירי ורצו לפרש שבעלי אריסות הן שמעולם הן ארוסין בזאת הקרקע והוי כמו שלהן לכן מו"ק אבל אריס וחכיר ודמתני' דלעיל הוי אריס לשעה שנעשה חוכר לפעמים וע"ז בא ר"ז לפלוג דאין זה פי' של בעלי אריסות וחכירות. אלא בעלי אריסות וחכירות הוי דוקא אריסות בתי אבות דהיינו גם אבותיהם היו אריסים וחכורים בזאת הקרקע וממש הקרקע נקראת על שמם אבל במה שהם עצמם אריסין וחכירין לעולם אינו כשלהן. ואין מביאין כלל. וע"ז מביא ברייתא מפורש ותני חכורי בתי אבות אין מו"ק. ור"י פליג ואמר דחכורי בתי אבות מביאין וקורין:

הדרן עלך פרק יש מביאין

פרק ב

הלכה א

גמ'. **בכורים**. מתחילה מביא ראיה דביכורים נקראו תרומה דגמר ידך מידך. ובתרומה כתיב מיתה ומתו בו כי יחללוהו פריך דלמא קרא ומתו קאי אקדשים:

ומשני כבר נאמר כרת בקדשים. ושניהם אי אפשר לומר. דוכי מת וחוזר ומת דכרת קודם בשנים. ומצינו דעד חמישים נקרא כרת דכתיב אל תכריתו. ובן חמישים שב מעבודה:

ר' אבין כו'. כשתקח עשרים שלא עונשין ונשאר עד שמונים ששים שנה. וכרת לשון כורת לחצאין וצרף השלשים לעשרים ה"ל חמישים:

ר' אבא כו' שחנה ביקשה וישב שם עד עולם ואין עולם אלא חמשים שנה כמ"ש ועבדו לעולם:

ופריך וחיי דלון חמישים ושתים. כלומר הא חי נ"ב שנה. ומשני שכך ביקשה שיעבוד עולם משעה שהביאותיו לעלי לבד שני שנים שגמלתו ולא ביקשה על עולם של לוים דשם עולים חמישים עם ימי הגמול אך אחר שני שנים של הגמול ביקשה עולם של יובל ולכן לא גרסינן כאן עולם של לוים כו'. וגם הפסוק דמביא רק כפי הגירסא הכתוב כאן:

ה"ג אבלו של צדיק. כלומר דנגזר עליו שימות מיתת מגיפה היינו לשלשה ימים. ולכן לא חלה השלשה ימים קודם שיסיים השבעה ימי אבילות כדי שלא יתערב חליתו את אבלו של צדיק וחלה אחר השבעה ימי אבילות שלשה ימים ומת:

גמרא ר' חגי כו' שמא יעשה תשובה ולא עשה:

אני ה' פ' אמור כתיב איש איש מזרע אהרן כו' ומתו בו כי יחללוהו אני ה' מקדישכם וכל זר לא יאכל קודש:

ע"ז אמר ר"ז שאני ה' הפסיק הענין. ולא קאי ומתו על זר רק על הכהנים שאכלו בטומאה:

ר' יוסא שמע מהכא. טהור שאכל טמא בעשה הטמא והטהור יחדיו כו' באוכל פסולי המוקדשין וכשאוכל הטמא מטמא לבשר וכשאוכל הטהור אח"ז נמצא אוכל טמא. ומדייק מזה ואין הטמא והטהור אוכלין בתרומה והוי לאו הבא מכלל עשה עשה הויא. ופריך דייק מכאן דקרא למעט קדשים בא:

ומשני דכבר כתיב קרא בקדשים:

מתני' פליגא על ר"ז. דחשיב לכהנא לעיל אין זר שאכל תרומה במיתה. הא במתני' תני חייבין עליהן מיתה:

ומשני אכהנים קאי כו'. **ופריך דמתני' פליגא על ר' יוחנן**. דאמר זר במיתה ולא תני וזר חייב עליהן מיתה. דזה ליכא למימר דחייבין עליהן מיתה דתני במתני' דקאי אזרים דא"כ לא שייך למיתני אח"ז ואסורה כו' אלא כדמשני ר"ז אכהנים קאי כנ"ל:

ומשני לעולם מיתה דקתני אזרים קאי. והא דתני אח"ז ואסורה לזרים משמע ולא מיתה כגון שאכל חצי שיעור דאסור:

הייתי כו'. כלומר הא דתני להדלקה אף תרומה טהורה ויליף ר"א דכתיב לא בערתי ממנו בטמא משמע דמבעיר במקום אחר בטומאה דוקא:

ראוי לפדות. פריך לר"ז ל"ל קאמר הא דאין מדליקין הא ראוי לפדות ולאכול:

ומשני לא אתיא. כלומר הא דבעינן קרא או דקאי בלקוח בכ"מ שנטמא ולר"י דסבר יקבר דוקא. או דקרא אבכורים קאי ולד"ה:

אם נטמאו הביכורים אין מדליקין בהן. וכדתנן במתני' פ"א נטמאו בעזרה נופץ. **הרי כו'** ומקשי אהדדי דכאן תני וטעונה רחיצת ידים משא"כ במעשר משמע כאן דלא טעון נטילה לאכילת מעשר ותמן תנינן נוטלין כו' ולמעשר ולתרומה ולקודש טובל ידיו במים עכ"פ תנן דטעון רחיצה למעשר:

ומשני מתני' דהכא ר"מ והתם רבנן. דתנן כל הטעון ביאת מים מד"ס (פי' היינו סתם ידים דגזרו עליהן שניות וצריך נטילה) מטמא קודש כו' ומותר בחולין ובמעשר דר"מ. נמצא סבר ר"מ דאין טעון רחיצת ידים למעשר:

וחכמים אוסרין במעשר. והשתא אתי מתני' דתני נוטלין לידים למעשר כרבנן. **ופריך ולא שמיע דשמואל דמחלק**. לרבנן דסברי למעשר צריך נט"י דוקא כשרוצה לאכול מעשר. אבל כשרוצה ליגע א"צ נטילה. ולפ"ז לוקמי מתני' דהכא נמי כרבנן וכגון שרוצה

ליגע דלתרומה צריך נטילה משא"כ במעשר א"צ נטילה כשרוצה ליגע והא דתנן נוטלין למעשר כשרוצה לאכול:

ומשני דליתא לדשמואל לחלק במעשר בין אכילה לנגיעה דהא הטעם דגזרו במעשר משום סרך תרומה דמעשר שווה בקדושה כמעט כתרומה וכמו שמצינו בתרומה שאין שום חילוק כך לא שייך לחלק במעשר:

ופריך והתנינן חולין. דתנן שם נוטלין לידים לחולין כו' וכי יש שום הוי אמינא דבחולין ג"כ לא נחלק בין אכילה לנגיעה דכי יש בחולין משום סרך תרומה ומשני דבאמת גם בחולין לא נחלק בין אכילה לנגיעה דצריך תמיד נטילה. דהכא בחולין שנעשה ע"ג קדש. ושייך נמי משום נטילת סרך תרומה:

ופריך ולא כחולין הן. כלומר דבמסכתא חולין פליגא רבנן אדר"א בר' צדוק וסברי דכחולין הן:

ומשני תיפתר אי כרשב"ל דאמר משום ר"מ הידים תחילות לחולין ושניות לתרומה. פי' דמצינו ידים שהן תחילות. כגון שהכניס ידיו לבית המנוגע וסבר דצריך נטילה אף בנגיעה דכל חולין. ומתני' דתני נוטלין לידים לחולין אתיא כרשב"א או מתני' כר"א בר' צדוק ובחולין שנעשה ע"ג הקדש דהוא סבר כתרומה דמי שמטמא שנים דהיינו ראשון ושני ופוסל השלישי כמו תרומה:

הלכה ב

מתני'. **ור"ש מתיר**. דתרומה קרינהו רחמנא ותרומה מותר לאונן וגם א"צ ביעור:

הרי אלו. וקשיא אהדדי דתנן במס' מ"ש פ"ה וגם נתתיו זו תרומה דמשמע שהיה מתודה אתרומה. וא"ר הילא דתמן בא"י מתרצין המעשר והבכורים אחד הנותנן ואחד הנוטלן. פירש דשם הנותן צריך להתודות שנתן בכורים כדינו לכהן. וכן הכהן הנוטל חייב לבער מן העולם בשנה שלישית וששית וצריך ג"כ להתודות שביער מהעולם. וכן אם נתן מ"ש לאחר במתנה מחויב הנוטל לבער מהעולם בשנת הביעור. אבל בתרומה אינו מתודה כ"א הנותן שרשאי אדם לעכב בידו תרומה עד שנת ג' וששית אבל שנת שלישית וששית חייב לבער מהבית ולתת לכהן אבל אין בתרומה ביעור מהעולם. שהכהן יכול להשהות התרומה אצלו לעולם. והא דתנן הכא משא"כ בתרומה קאי אוידוי דנוטל דאין כאן ביעור עולם. **ור' זעירא אמר דרבנן כו'**. מתרצים דיש נפקותא בין וידוי תרומה לוידוי מעשר ובכורים דמתודין על מעשר בפ"ע. כלומר אם רק מעשר נהג כדינו אזי אומר הודוי אע"פ שקרה לו אונס שנאבד הבכורים והתרומה ולא נתנן לכהן אינו מעכב הוידוי. וכן אם נתן בכורים כדינו ג"כ יכול לומר הוידוי אע"פ שהי' לו אונס בתרומה ובמעשר אבל לא נתן

בכורים וכן מ"ש לא נהג מחמת אונס אך תרומה נתן כדינו אזי משום תרומה לבדו אינו יכול להתודות לומר וידוי דאין מתודין על תרומה בפ"ע. **א"ר יוסי**. דזאת מוכח ממתני' דתנן במ"ש פרק אחרון. הכהנים והלוים שלא נטלו חלק בארץ אין מתודין. ר' יוסי אומר מתודין דיש להם ערי מגרש. והשתא מפרש. דנראה על איזו דבר שייך וידוי בכהנים. אם על תרומה ומעשר ראשון שלו הם וא"צ לא ביעור מן הבית ולא לבער מהעולם. אלא כי אנן קיימין במ"ש וביכורים דגם הכהנים חייבין להתודות. עכ"פ שמעינן מכאן דמתודין אף בלא תרומה. וע"ז הקשה ר' הילא דמה מוכח מכאן דר' זעירא שמעינן דאמעשר בפ"ע מתודה ואביכורים בפ"ע מתודה כלומר וכי מוכח מכאן דאכל אחד ואחד לבד מתודה כדפי' לעיל דהא לכהנים יש להם להתוודות על ב' דברים מ"ש ובכורים. ועוד שמעינן מי שיש לו תרומה בפ"ע. כלומר וכי מוכח מכאן דאתרומה בפ"ע אינו מתודה. דיכול להיות מי שקיים מצות תרומה לבד ג"כ מתודה ומעשר ובכורים אינו מעכב כשם שמוכח מכאן דתרומה אינו מעכב:

גמ'. **הקודש**. בפ' תבא כתיב קודם פ' ביכורים ואח"ז כי תכלה לעשר ונאמר בוידוי מעשר בערתי הקודש. ודרשינן הקודש העליון דקאי גם על ביכורים. וכן דרשינן לענין וידוי. וכן לענין אכילת אונן דרשינן הקודש העליון ומקשי הירושלמי אמתני **אמאי לא פליג ר"ש אוידוי**. דממ"נ אם דרש הקדש העליון הא גם אונן וביעור דרשינין מהקודש העליון ואמאי פליג שם. ומשני **וידוי דבכורים זו קריאה** דכתיב בביכורים וענית ואמרת וענית זו קריאה ואמרת זו וידוי ופריך אמאי לא פליג ר"ש הא דתנן ואסורין בכ"ש כו' ומשני **כיני מתני'**. כלומר דכ"צ להיות באמת במתני' דר"ש פליג על כ"ש ועל גידולין ועל זרים ובהמה. ומביא ראיה דמצינו ברייתא דמקשי ר"ש לרבנן ומכח זה דמותיב מוכח דפליג על הכל. וזה לשון הברייתא דמותיב ר"ש לרבנן. אי אתם מודים שמותרים לזרים ומותרים לאכילת בהמה (פירוש אם נתערב כ"ש חוץ לירושלים תנן לעיל דעולין באחד ומאה). וכן בגידולין תנן במס' תרומה בפ' הזורע והביכורים ומ"ש גידוליהן חולין) ואם נתערב בכורים אף לזרים מותר ומעשר אף לבהמה מותר (דמעשר אסור לבהמה) ויש מחיצה לאכילת זרים ויש מחיצה לאכילת בהמה כלומר וכי ס"ד שיהא שום חומרא מחמת המחיצה שנכנסה לירושלים שיאסר הבכורים לזרים ומ"ש לבהמה תערובות כ"ש דהטעם דמותר בחוץ לירושלים דהוי דשאל"מ. וכן נמי לזרים ולבהמה אף בירושלים הוי דשאל"מ):

ואסורין כל שהן. כלומר אם נתערב מעשר שני או ביכורים בירושלים אוסר תערובתו בכ"ש דהוי דשיל"מ ולא בטל אבל אם נתערב חוץ לירושלים הואיל שיש טורח להעלותן

הוי דבר שאין לו מתירין ולכן תנן לעיל שעולה באחד ומאה היינו חוץ לירושלים. וכן גידוליהן אסורין לאכול בתורת חולין חוץ לירושלים אם זרען בירושלים משום דהוי דשיל"מ:

אף לזרים ולבהמה. בכורים אוסר תערובתו בכ"ש לזרים דלא תימר דוקא בכהנים שיאכלו חוץ לירושלים אוסר דהוי אצלן דשל"מ דיכולין לאכול בירושלים אבל לזרים הוי דבר שאין לו מתירין ולא יאסרו בכ"ש וכן מ"ש לבהמה דהוי נמי דבר שאל"מ אעפ"כ אוסר תערובתו בכ"ש:

כשם שאין מחיצה כו' כך אין מחיצה לאדם ולכהנים. כלומר כמו דאין המחיצה מוסיף איסור לזרים ולבהמה כנ"ל כך אין המחיצה מועיל אף בירושלים בכורים לכהנים ומ"ש לאדם לומר שאוסר תערובתן בכ"ש לאכול בתורת קדושת תרומה וקדושת מעשר דר"ש סבר דאין זה מקרי דשיל"מ היוצא מזה מבואר כאן שר"ש מתיר אפי' בירושלים לאדם ולכהנים:

ורבנן אומרים ירושלים כו' רבנן פליגי אדר"ש וסברי דירושלים עשו אותה כדשיל"מ אפי' נגד זרים ובהמה כמו דהוי ירושלים דשיל"מ נגד כהנים ואדם:

במה ר"ש מודה. כלומר ובאיזו עירוב מודה ר"ש דוקא בעירוב מעשר אבל בעירוב ביכורים פליג ר"ש וסבר דדינן שווה כגידולין וכדתני בפי' רש"א אין הביכורים אוסרין עירובן וגידולן כו' ואמר הטעם דמחמיר ר"ש בעירוב מעשר מעירוב ביכורים משום דבמעשר אין לו עלייה שא"צ ליטול הסאה של מ"ש שנתערבה ונשארת שם והוי בעין. אבל כשנתערב ביכורים יש לו עלייה שצריך ליטול הסאה לכן אינו מחמיר בעירובו דהוי כמו שאינה בעינה:

מה פליגא. ר"ש דפליג על רבנן דמתני' לא פליג רק על גידולין. אבל שאוסר תערובתו בכ"ש אף ר"ש מודה ומביא ראיה מהדא דמצינו ברייתא ור"ש אמר לה אמתני' דקתני שהמעשר וביכורים אוסר עירובן בכ"ש ומפרש ר"ש באיזה מעשר אמרו במעשר שני טהור שנכנס לירושלים ויצא דאילו נתערב קודם שנכנס לירושלים עולה בא' ומאה אבל כשכבר נכנס ואח"ז יצא תו לא בטל דכיון דבשעה שהיה בירושלים היה דשיל"מ לכן אפי' יצא חוץ לירושלים לא בטל ועוד מן הדא דאמר ר"ש בפירוש במעשר אוסר עירובו בכ"ש ואמר הטעם דכשנתערב אזי הדבר בעין הוא אבל גידולין בטל בקרקע לכן סבר ר"ש דאין גידולין אוסרין:

הוי מה ר"ש מודה. כלומר לפ"ז דהא דר"ש מודה לרבנן בעירוב מעשר משום דאין לו עלייה שנשארת שם והוי עירובה כמו בעין אבל פליג בביכורים משום דנוטל סאה א'

ממנה והוי המותר כמו אין האיסור בעין לפ"ז ע"כ מודה ר"ש בביכורים אותה הסאה שהיא מעלה מתוכה שחשובה כמו בכורים ודאי שטעונה מחיצה והבאה למזבח. ורבנן סברי אע"פ שמעלה הסאה מ"מ כל המותר שם מחמת חשש שמא אינה הסאה שנפלה לכן כולהון טעונין מחיצה והבאה:

ר' יוחנן אזל. והיה משבח עצמו שהוא גדול בתורה כבן עזאי:

ואתי חד סבא ורמי אהדדי. במס' תרומות תנן גידולי בכורים חולין והכא תנן גידולי ביכורים אסורים ותירץ ר' יוחנן דשם מיירי דבר שזרעו כלה בארץ. ומקשי הא אותן דברים שכלה בארץ הן השום והלוף והבצלים ודברים הללו אין בכורים נוהג בהן. **ואמר הסבא אזל בן עזאי**. כלומר אין את גדול כבן עזאי ושאל לר' ינאי:

והשיב למעשר הושבה. פי' הא דתנן הכא גידוליהן אסורין לא קאי אביכורים רק אמעשר:

ר' הילא. מתרץ מתנייתא דהכא **כרבנן ותרומות כר"ש**. כדתנן הכא ור"ש מתיר בגידוליהן ופריך **והתנינן**. בסיפא שם גידולי הקדש ומ"ש חולין ופודה אותן בזמן זרען. והשתא קשה מ"ש אמ"ש דכאן תנן דגידולי מ"ש אסור. וליכא לתירוצי ג"כ דשם כר"ש. א"כ אמאי צריך לפדות אפי' מה שזרע דהא כאן תנן ור"ש מתיר משמע הכל אפי' בלי שום פדיון מה שזרע ור' ירמי' כו' מתרץ. הא דתנן כאן גידולין אסור היינו איסור זרות. דהבכורים אסור לזרים וכן גידולי מ"ש אסור לבהמה. והא דתנן בתרומות וגידולין מותרין היתר מחיצות דהגידולין מותר לאוכלן חוץ למחיצה. ופריך למה אסרו לזרים לא מחמת קדושה שיש בהם ואמאי נחלק לומר דא"צ מחיצה ויטעינה מחיצה מפני קדושה כו':

מחלפא שיטתי': **אמר רבינו הגאון מ"ו נר"ו רז זה אין מגלין אלא לצנועין שכל המפרשים נלאו להבין הפליאה**. וכצ"ל כמבואר כאן בפנים. דאיתא במס' כלים משנה ב' למעלה מהם נבלה ומי חטאת שיש בהן כדי הזיה שהן מטמאין את האדם במשא לטמא בגדים במגע וחשוכי בגדים במגע ע"כ. פי' כשנושא נבלה או מי חטאת שיש בהן כדי הזיה ובשעה שנושאן נוגע בבגדים מטמא הבגדים דהאדם נעשה אב הטומאה בשעה שנושאן. וחשוכי בגדים במגע. כלומר מנועים הבגדים מלטמא אם האדם נוגע בנבילה ומי חטאת ולא נושאן רק נוגע אזי אף בשעה שנוגע בהן נוגע בבגדים אינו מטמא הבגדים דאין האדם נעשה אב הטומאה בנגיעה ועל זו המשנה קשה מתוספתא מביאה הר"ש ז"ל במס' זבים פ"ה משנה ט' תניא בתוספתא הנוגע בצמר נבילה ובמימי חטאת שיש בהן כדי הזיה מטמא שנים ופוסל א'. שאי אפשר לנוגע שלא יסיט (דאף בנגיעה נעשה אב הטומאה) פי' מטמא א' ופוסל א' (כלומר דוקא בשעה שנוגע בידו א' בנבילה

ובידו השנית בבגדים אז מטמא הבגדים דנקרא אב הטומאה. אבל אם פירש ממנה אז אין לו דין אב הטומאה) בקרן נבילה כו' ובמי חטאת שאין בהן כדי הזיה מטמא א' ופוסל א' ע"כ. (משום דכשנוגע בקרן נבלה יש מגע בלא משא לכן אין נעשה אב הטומאה) הרי מבואר בהתוספתא דאף ע"י נגיעה בנבילה ומי חטאת שיש בהן כדי הזיה נעשה אב הטומאה. שאי אפשר לנגיעה בלי משא. וקשה על מתני' דתנן וחשוכי בגדים במגע שאין נעשים אב הטומאה ע"י מגע. וע"ז תירץ בברייתא דמס' זבים ריב"ל לקרנה של נבילה הושבה. כלומר הא דתנן וחשוכי בגדים במגע לא קאי אמי חטאת דשם באמת לא מצינו מגע בלי משא. אבל קאי אנבלה לבד וכגון בקרנה של נבילה דשם יש מגע בלא משא. וע"ז הקשה שם ר"י לריב"ל. דקשה הלשון של חשוכי לשון רבים דמשמע אשניהם קאי. והשתא פריך הכא א"ר יוחנן למה לא מקשי כאן לר' ינאי שתירץ למעשר הושבה. הא תנן במתני' כאן ג"כ לשון רבים וגידוליהן אסורין ע"כ דקאי ג"כ אשניהן אבכורים ואמעשר. ודו"ק:

הלכה ג

מתני' **שהתרומה והמעשר אוסרין אות הגורן**. פי' שאם תרם אע"פ שלא ראה פני הבית והי' מותר אכילת עראי אבל כשתרם אזי התרומה טובלת ועשה אותה כגורן שאסור לאכול אכילת עראי עד שיתן כל המעשרות. וכן אם נתן מ"ש ג"כ טובל שאסור באכילת עראי עד שיוציא כל המתנות הצריכים:

גמרא. **ופריך בשלמא התרומה קובע לאסור אכילת עראי ניחא. אלא המעשר קובע בתמיה**. כלומר ע"כ דקודם נתן תרומה א"כ נאסר מחמת הפרשת תרומה. **ומשני באמת כגון שהקדימו בכרי** שנתן קודם לכל מעשר שני ולא נתן עדיין מתנות הקודמים. אזי דינו שאוסר ג"כ ועשה גורן ואסור אכילת עראי:

נקנין במחובר. דכתיב בארצך משמע אפי' כשהן מחוברין לארץ:

ועושה כל שדהו בכורים. דכל משמע הכל:

וחייב באחריותן. דריש מן תביא משמע עד שיביא כדינו:

ושיר דכתיב כאן הטוב ושם אצל ומטיב [נגן] כתיב כשיר כו':

ותנופה. במס' סוכה מבואר דראב"י דריש והניחו לתנופה:

א"ר יונה כו'. דהקרבן רשאי להביאו קודם הבכורים ואזי אעפ"כ טעון לינה מחמת הבכורים אע"פ שאין כאן קרבן:

ר' יונה כו' זאת אומרת. מדקתני מתני' תרומת מעשר שוה לבכורים שניטלת מן הטהורה על הטמאה. ע"כ אפי' פירות טמאים חייבין בבכורים:

וחרנא אמר זאת אומרת. מדקתני מתני' דתרומת מעשר אוסרת את הגורן כתרומה דהיינו כנ"ל אם נתן תרומת מעשר קודם ראיית פני הבית אעפ"כ נקבע לכל המתנות ואסור באכילת עראי. וקשה הא ע"כ הפריש מקודם מעשר נמצא כבר נקבע מכח מעשר. אע"כ מיירי שנתן המעשר בשיבלין. והאי תנא סבר כשהקדים בשבלין פטור מתרומה גדולה שיש במעשר הזה שעדיין לא חל חיוב תרומה גדולה כלל בתבואה זו לכן גם אינו קובע מעשר בשיבלין שאר התבואה שיהא אסור אכילת עראי אבל אח"כ כשנטל מזאת המעשר תרומת מעשר מן הכרי שעשה ממעשר אזי התרומת מעשר קובע לכל התבואה שנשאר ונעשה כרי אף שעדיין לא ראו פני הבית אסור באכילת עראי. ועד"ז מצינו שהת"מ אוסר הגורן. אבל לעיל שהקדים המעשר בכרי אוסר המעשר עצמו אכילת עראי:

הלכה ד

מתני'. **שוה לאילן לערלה**. פי' דמתחילין למנות משעת חנטה כמו אילן ואם נחנט ל' יום לפני ר"ה מונין שנה שניה:

וכן לרבעי לשביעית. אם נחנט בשביעית אפי' לקט בשמינית נוהג בהן איסור שביעית. ואם נחנט בששית ולוקט בששית אינו נוהג איסור שביעית:

ולירק. שבשעת לקיטתו עשורו אם לוקט בשנה ג' או ו' נותן מעשר עני ובשאר השנים מ"ש:

גמרא. **תמן אמרין**. פי' שרצו לפרש מתניתין דתנן ולשביעית כאילן. היינו אם נכנס מששית לשביעית הרי הוא לבעלים כאילן. כלומר אם נחנט בששית ולוקט בשביעית אזלינן בתר חנטה ופירות לבעלים ואינו נוהג שביעית:

ופטור ממעשרות כירק. כלומר ובאותו זמן עצמו שנכנס מן ו' לז' אע"פ שהפירות לבעלים פטורין ממעשרות דאזלינן בתר לקיטה כירק. ואע"ג דלכאורה הוי כתרתי דסתרי אהדדי אך אפשר לומר דגזירת מלך הוא דפטור ממעשר וא"ל רב המנונא איך יכול לפרש כן אמרין דבתרה. כלומר בבא שנית נכנס מן ו' שנחנט בז' וליקט בח' היינו שנת א' לשמיטה אזלינן בתר חנטה ושביעית נוהג בו שצריך ביעור והפקר ואם נאמר כאן דאזלינן בתר לקיטה למעשר וחייב במעשר כמו ירק שנלקט בשנה ראשונה זהו דבר תימא. והפקר חייב במעשר כבר ממועט מקרא דהפקר פטור ממעשר. והשתא קשה היכא תמצא בזמן אחד שיהא שוה לאילן ולירק. דאם לאילן מדמית ואם נחנט בשביעית ולוקט בשמינית דין שביעית נוהג. קשה למה לירק. כלומר וכי יכול לדמות לירק. דאזלינן למעשר בתר לקיטה וחייב במעשר הא הפקר כנ"ל. ואם לירק דחייב במעשר. למה לאילן שיהא הפקר כשביעית שנחנטה. וע"ז מתרץ ר' יוחנן באמת לא

בזמן אחד הם. אלא בשאר שני שמיטה נותנין לו כל דין ירק. ובשביעית נותנין לו דין אילן. וכדמסיק:

האיך עבידא מילתא דר' יוחנן. ומפרש ואזיל. **מחמישית**. שנחנטה בה'. לששית ונלקט בו'. ששית כדין ירק דאזלינן בתר לקיטה ונותן מעשר עני ולא מעשר שני כמו בחמישית. דכאן לא אזלינן בתר חנטה כלל:

משששית לשביעית ששית. כלומר דין ששית נוהג דאזלינן בתר חנטה דששית ואין שביעית נוהג בו כלל. וגם לא אזלינן בתר לקיטה לפטור ממעשרות. ואין כאן תרתי דסתרי אהדדי בזמן אחד:

נכנס מה' לו' ולז'. דאתרוג דר באילן ג' שנים וכשנחנט בה' לוקט ממנו ו' וז' מאותו החנטה. אזי דינו כך. לקט בז' ושם אזלינן בתר חנטה ופירותיו דבעלים. אז אינו הולך כלל בתר לקיטה וחייב במעשר. ולענין מעשר גופא הולך ג"כ בתר חנטה לחייב ומעשרו שני. והטעם הואיל ולא אזלינן בתר שנה דהשתא וחייב במעשר. אזי שדינן בתר שנה שנחנט לענין מעשר אבל אם לקט בו' אם אזלינן בתר לקיטה ונותן מעשר עני כמו ששית. לפי שאין מוציאין אותו מחזקה למעשרות שתא דקיימא השתא. ולא אזלינן בתר חנטה לחייבו מ"ש:

נכנס מן ו' לז' ולח'. לקטן בשביעית אזלינן בתר חנטה ועשורו מעשר עני כששית. לקטן בח' אזלינן בתר לקוטו. ועישורו מ"ש:

רבותינו חזרו ונמנו באתרוג אף לשביעית אזלינן בתר לקיטה כלמעשר:

וע"ז א"ר ירמי' אע"ג דלשביעית ולמעשר כירק דמי. הכל מודים שר"ה שלו כאילן ט"ו בשבט. לענין שאין תורמין ומעשרין מן החדש על הישן:

ר' יוחנן שאל. הא דאמרינן ט"ו בשבט ר"ה לאילנות. אם לסדרן של שנים אזלינן. או לסדרן דתקופות ואם מתחיל תקופת טבת י' ימים בחדש טבת אזי מונין לתקופה החציה היינו מ"ה יום. ואז יהי' כ"ה ימים בשבט:

והשיב לסדרן של שנים ואפי' שנה מעוברת הכל מונין לחודש ששמו שבט ט"ו בו:

מעשה כו'. הפלוגתא דב"ש סברי א' בשבט ר"ה לאילנות וב"ה סברי ט"ו בשבט ר"ה לאילנות. ור"ע ליקט בא' בשבט של שלישית לשמיטה נמצא לב"ש נותן מעשר עני שכבר התחילה שלישית ולב"ה נותן מעשר שני כשניה ונהג שני מעשרות כחומרא של שניהן. **ופריך למה נקט דוקא אתרוג**. אפי' שאר אילנות שייך ג"כ השתי חומרות:

ומשני תני חומרא דר"ג ור"א נהג בה. דפליגי במתני' כאן. וכגון שחנט בשניה ונלקט בג' לר"ג דסבר באתרוג בלקיטתו עישורו כירק אזי מעשרו עני ולר"א דסבר אף למעשר כאילן בתר חנטה עישורו שני:

ופריך הא מעשה שהיה שליקט בא' בשבט. והיכי תימצי שתהי' שניה נכנסת לשלישית הא ר"ג ור"א מבית הילל אינון הוו. ותרווייהו סברי בט"ו בשבט מתחיל שנה שלישית ובאחד בשבט הוי שנה שניה:

ומשני ריב"ב באמת הא דנקט בא' בשבט שמעשה הי' בא' בשבט. אך האי א' בשבט היה משנה ג'. כגון שחנט קודם ט"ו דשבט דשנה שניה וט"ו בשבט דאשתקד התחילה שלישית והשתא א' בשבט הוי שלישית. ובאמת אם היה לוקט בא' משאר הימים של שנה שלישית גם כן היה מוכרח ליתן ב' מעשרות. לר"ג מעשר עני. ולר"א מעשר שני. ומפרש הירושלמי היאך עשה שיהא יוציא ב' מעשרות בפירות א'. ומפרש שקרא שם למ"ש ואח"ז פדה אותן הפירות על מעות ואותן הפירות עצמן נתן לעניים והמעות יוליך לירושלים ויוציא ב' המעשרות בפירות אחד:

הלכה ה

[מתני']. **דם מהלכי שתים**. זהו דם האדם מכשיר הזרעים לטמאות כדם בהמה:

דם השרץ. אין חייבין עליו. משום דם:

והענין לכאן כוונת המשנה דלענין זה שוה דם האדם כדם השרץ שאין חייבין על דם האדם משום דם:

גמ'. **ומפרש ר' בא דאין חייבין דמתני' כרת. בלא התראה**. אבל אם התרה לוקה:

ופריך והתני פרט לדם אדם כו'. וממעט אפי' מלאו. ואמאי חייב מלקות. ומשני באמת משום דם אין חייבין והא דאמר חייב מלקות כשהתרה משום שרץ:

הלכה ו

מתני' **כוי יש בו כו'**. **אין פודין בו פטר חמור** דשמא חיה הוא. וכתיב תפדה בשה:

ואינו ניקח בכסף מעשר. דבעינן דבר הראוי לשלמים. ובגמ' מפרש אמר הריני נזיר שאין זה חיה ובהמה. כ"צ לגרוס במשנה דמפרש כיצד אינו שוה לחיה ולבהמה ואמר אם אמר הריני נזיר שאין זה חיה ובהמה ה"ז נזיר וכן מבואר בגמ' **איזהו כו'** מפרש ר"א הבא מן עז וצבי ורבנן סברי בריה בפ"ע ומין עיקרו כו':

גמ'. **תני ר"א כוי הואיל ולא ידעינן (אמרין) [אי מין] חיה הוא (אמרין) [אי מין] בהמה הוא. חייבין על חלבו אשם תלוי**:

ואמר דהך ברייתא דר"א פליג אדרב. דרב אמר כל שא"א לבוא לידי ודאי יש לעולם ספק הא (אינו) [אם] חייב אשם תלוי על ספיקו. ואמר באמת דרב פליג על ר"א:

ואפי'. אמתני' קאי. דקתני ואינו ניקח בכסף מעשר. מילתא דלא צריכה הוא לכאורה דאפי' חיה ודאית אינו ניקח. דדוקא ראוי למזבח:

ע"ז מתרץ דקודם גזירה קאי. שהי' מותר ליקח חיה לבשר תאוה דדוקא דבר הראוי למזבח הי' אסור לבשר תאוה אעפ"כ כוי לעולם הי' אסור. משום שהוא ספק בהמה והוי דבר הראוי למזבח. ואין שוחטין אותו לבשר תאוה:

ר"א דאמר כו'. כלומר ר"א דמפרש כוי הוי שנסתפק לנו היינו עז שבא על הצביה לא אתי תורה לרבות ספיקא. ולרבנן דסברי מין בריה בפ"ע ודרשינן בחולין או שה כו':

מתני' כו'. דקתני לא כתב לו הכוי. ורבי סבר דכוי בכלל חיה ובהמה ודאית:

אמר הריני נזיר כו'. מפרש דכל הבבות דמתני' כיצד שוה לחיה ולבהמה כו'. וכיצד אינו שוה כו' יכול למצוא בזה האופן:

ר' חגי בעי. אמאי לא תני ששוה לחיה ולבהמה שיש בו רובע ונרבע. ומשני שזה נכלל במה דתני ושאר כל הדרכים שוה לחיה ולבהמה:

פרק ג

הלכה א

ר' זעירא בעי. בכורי יחור שקרא שם על פירות שבכרו ובאותו יחור עצמו הי' ג"כ פירות רק שמתחילין לחנוט מיבעי לי' אם דיו בזה ולא איפשטא:

הלכה ב

כגון יהויריב. כלומר מתכנסין למקום ראשי משמרות:

ופריך ולמה תנן ולנין ברחובה בהר הבית כו'. ט"ס מ"ש בעזרה. דהא תנן במשנה ד' דבעזרה אמרו ארוממך ה' כו':

הלכה ג

ר"מ כו'. פי' שהיו רגילים כולם בבת אחת לעמוד מפניו. וכששמעו דמבואר בברייתא חכם שנכנס אחד עומד ואחד יושב כו'. ורצו לעשות כן לר"מ. וכעס עליהן דמעלין בקודש. כלומר דכבר היו רגילין לעמוד כולם:

תרגם יעקב כו'. מעשה שהי' הנשיא ע"ה ונתמנה בכסף. ולא הי' יכול מה ללחוש ליעקב מתורגמניה ולכן דרש המתורגמן זה הפסוק בעצמו על הנשיא:

הוי אומר לעץ כו'. **הוא יורה**. בתמיה יודע הוא להורות הא עם הארץ הוא:

הנה הוא תפוס זהב וכסף. כלומר שמינהו אותו על ידי זהב וכסף שנתן כו' ואמר המתורגמן אם רציתם למנות נשיא עליכם הי' לכם למנות לר' יצחק:

הלכה ד

גמ' **ר"ה אמר**. טעמא דמתני' דתנן אפי' אגריפס המלך נוטל הסל ונכנס. משמע דוקא בעצמו. כדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך. מיד בעל הבית:

אית תנייא מחליף. קאי אמתני' דתנן הגוזלות שע"ג הסלים היו עולות ומה שבידם לכהנים. ע"ז אמר אית תנייא דאומרים חילוף הדברים דהיינו הגוזלות שהביאו בידם הקריבו עולות למזבח והגוזלות שהיו מניחים ע"ג הסלים הי' מתנה לכהנים. והשתא סמכו מתנה למתנה. דהבכורים מתנה לכהנים והגוזלות מתנה לכהנים. יהיו מונחים סמוכים יחדיו:

תני חד סב כו'. דמתני' תני ר' יהודא שקורא הגדתי עד ארמי. ואח"ז היה התנופה. אח"ז גומר הפרשה מארמי עד סוף. אבל כאן בברייתא תני שאחר התנופה חוזר לראש הפרשה שמתחיל מהגדתי:

ופריך וכי יש קורא וחוזר וקורא. ומשני דכן מקיים לישנא דקרא. דכתיב הגדתי לשון עבר שכבר הגיד. לכן כשקורא פעם שני שפיר מתוקמא קרא שבפעם שני אומר הגדתי כבר בפעם ראשונה:

ר"ה בעי. אם הביאן קודם עצרת ואז הן מחוסרי זמן ובכורים טעון הנחה ע"ג מזבח. והשתא בעי אם עשה הנחה כשהיה מחוסר זמן קודם עצרת. ואחר עצרת לא עשה הנחה. אם הנחה הקודמת מתרתה:

וע"ז א"ר מתנייה הדא דתימא כשנטלן משם. אבל אם היו מונחין במקומן מפעם ראשון שהניח בודאי יצא כאילו הוא מניח עכשיו:

ה"ג תני התקינו שיהא מקרין ע"ז אמר שסמכו על הקרא שנאמר ועניתי ואמרת. משמע ענייה אחר חבירו שמקרא אותו ואומר גם בעצמו כן:

ר' יונה בעי. מהו להביאן. הבכורים:

בתמחוי של כסף. אם קרא דווקא נקט טנא. טנא לשון סל. או טנא לשון מנא דהיינו כלי וא"צ דווקא להביא בסל:

ה"ג ר' יונה ור' ירמיה חד מחזר מנא. פי' שכל פרשה שקראו במקדש היה אחד מתרגם ארמית. ופעם אחד תרגם המתרגם על ולקח הכהן הטנא מידך וייסב כהנא מנא מידיך. ופסק שיחזור ויתרגם ויאמר סלא:

וחד מחזר פטירים עם ירקונים. פי' אחד תרגם על מצות ומרורים. פטירים עם ירקונים. לשון ירקות. ופסק שיחזור ויתרגם. פטיר ומרורין. וכן מתורגם באונקלוס ואמר בירושלמי ולא ידעינן מי פסק שיחזור ויאמר סלא אם ר' יונה כו'. ופשיט מכאן. דלעיל דר' יונה בעי מהו אם להביא בתמחויין של כסף ולא איפשטא. ע"כ ר' יונה מתרגם טנא סלא דוקא. ולא מנא. דהא תמחוי ג"כ בכלל מנא ומאי בעי. ע"כ ר' יונה פסק שיחזור ויאמר סלא:

ר' פנחס מחזר פטימי בני תורי. פי' פר בן בקר. אבל באונקלוס מתרגם תור בר תורי. והי' ר' פנחס מחזר להמתרגם שיאמר כאונקלוס:

הלכה ה

כיצד עושה. פי' סדר הנחתן בכלי אחד לפי סדר הפסוק. שכל המוקדם בפסוק יותר חשוב מהמאוחר. ופרי ארץ אף דמוקדמין בקרא מאוחרין לפרי אילנות הן. לכן בהנחתן בסל. כל החשוב מחבירו למעלה מונח. נמצא זה סדרן. שעורה. חטה. תמרים. זיתים. רמונים. תאינים. ענבים. זהו גפן האמור בתורה:

סליק מסכת בכורים

הלכה ו

הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד סליק סדר זרעים ותהי השלמת ההעתקה הזאת בעז"ה יום ד'. ד' דחנוכה. ביום הקצר. בשנת תרכ"ח. ברכות לפ"ק על ידי אלעזר בהרב הגדול מו"ה יעקב משה ז"ל בהרב הגדול מו"ה אברהם ז"ל בן הגאון רבינו אליהו ז"ל מווילנא. מחבר הביאורים וההגהות הנ"ל על הירושלמי מסדר זרעים. ברוך הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה. בזה ביאורי הגאון רבינו אליהו. לפ"ק: